IB 6755

(BI 3067) 1ανις AEK

ΛΟΓΟΣ... 1877... Ιακώβου Πολυλά [Κέρκυρα]

Μνημόσυνον... Κων. Κανάρη.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩ ΝΑΩ

Τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1877

ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ

ΤΟΥ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΟΛΥΛΑ

ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΣΘΕΝ ΔΗΜΟΤΕΛΕΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Ἐνθυμεῖσθε ὁποίας ἀγαλλιάσεως ἐπλήσθη ἁπάντων ἡμῶν ἡ καρδία, ὁπόσον αἱ ἐλπίδες ἡμῶν ἀνεπτερώθησαν, ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐκλήθη νὰ προεδρεύσῃ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως· τὴν ἡμέραν ἐκείνην, χαράττουσαν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἔθνους, ἐνθουσιωδῶς ἐχαιρετήσαμεν πάντες, διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ γηραιοῦ ἀγωνιστοῦ ἐβλέπομεν οἰωνὸν ἄριστον, σύμβολον ἀγλαὸν ἐνεργείας ἔμφρονος ἅμα καὶ ἀποφασιστικῆς, ἐχέγγυον ἀσφαλὲς ἑνότητος καὶ συμπράξεως πασῶν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων· ἐπὶ τοιαύτῃ ἐμφανίσει ἐπανῆλθε τὸ θάρρος ἐν πάσῃ ἑλληνικῇ καρδίᾳ, ὡς εἰ ἐβλέπομεν τὴν ἡρωϊκὴν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος γενεὰν συμπαρισταμένην καὶ ἐνθαρρύνουσαν ἡμᾶς εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐργασίαν, ἣν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ οἱ ἐπικείμενοι κίνδυνοι εἰς ἡμᾶς ἐπιβάλλουσιν. Ἀλλὰ τῆς πανδήμου ἐκείνης εὐφροσύνης τὴν φαιδρότητα ἐπεσκίαζε φοβερά τις προαίσθησις, μήπως ὁ ἐπιφανεὶς ἡμῖν σωτὴρ τῆς πατρίδος ἐκλίψῃ προώρως, πρὶν ἢ ἐπιτελεσθῇ τὸ ἐθνικὸν ἔργον, οὗτινος ἐκεῖνος ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγάλων αὐτουργῶν, καὶ ἐπιζήσας ἐφαίνετο προωρισμένος νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀναβαλλομένην συμπλήρωσιν. Καὶ ἰδού, τὸ μέγα ἐθνικὸν δυστύχημα συνέβη· ἰδού, ἀληθῶς μέγα πένθος ἐπῆλθεν ἐφ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν γῆν, τήν τε ἐλευθέραν καὶ τὴν ἀδίκως στερουμένην τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως· τὸ δὲ ψυχικὸν ἡμῶν ἄλγος μόλις δύναται νὰ μετριάσῃ σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἡ φωνή, ἥτις ἀπέδωκεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἕλληνος ἥρωος φόρον θαυμασμοῦ καὶ εὐλαβείας· μόνην παραμυθίαν δυνάμεθα να ἀρυσθῶμεν ἐκ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεων, ἃς ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν διεγείρουσιν ὁ ἀπαράμιλλος βίος καὶ ἡ ἐν τοιαύτῃ κρισίμῳ ὥρᾳ τελευτὴ τοῦ ἀνδρός, οὗτινος ἡ ἀπώλεια φαίνεται μεγίστη, φαίνεται ἀθεράπευτος.

Τοιούτων φρονημάτων διερμηνεὺς παρέρχομαι ἐνταῦθα, πλήρη ἔχων τὴν συναίσθησιν τῆς ἀνεπαρκείας τῶν δυνάμεών μου, οὐχὶ αὐτόκλητος, ἀλλὰ τὴν ἱερὰν ἐντολὴν λαβὼν παρὰ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις, ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ πένθει, οὐδεμιᾶς ἑλληνίδος πόλεως ἠδύνατο νὰ καθυστερήσῃ κατὰ τὴν εὐλαβῆ ἐκπλήρωσιν τοῦ λυπηροῦ τούτου καθήκοντος.

Ὁ Κανάρης ἀνῆκεν εἰς τὴν γεραρὰν ἐκείνην γενεάν, ἥτις δι' ἀπείρων θυσιῶν καὶ δι' ἀνηκούστων θαυματουργημάτων ἀνδρείας ἔθετο στερεὰ τὰ θεμέλια τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Ἀληθῶς οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐθαυματούργησαν· ἐάν τις, κατ' αὐτὴν τὴν παραμονὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνος, περιῆλθε τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, ἐκεῖνος μετ' ἄκρας συγκινήσεως θὰ εἶδε, ἐν τῷ μέσῳ τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐρημώσεως, διεσπαρμένα μόνον τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας εὐκλείας, κρίνων δὲ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν πραγμάτων οὐδόλως θὰ ἤλπισε παρὰ τῶν τότε Ἑλλήνων κατορθώματα ἄξια τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων, πολὺ ὀλιγώτερον τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Καὶ ἰδού, αἴφνης ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως· ἰδού, ἡ Ἑλλὰς ἐξετίναξε τὰ ἐντάφια σπάργανα, καὶ περιβεβλημένη τὴν πανοπλίαν τῆς ἀνδρείας της ἀπεφάσισε νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς πατρῴας γῆς τὸν βάρβαρον καὶ ὠμὸν κατακτητήν. Βεβαίως, ἐὰν παρατηροῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος στιγμαί, καθ' ἃς ἐναργῶς ἀποκαλύπτεται τῆς Θείας Προνοίας ὁ δάκτυλος, μία τῶν στιγμῶν τούτων ἐφάνη ἡ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους ἀπροσδόκητος ἀνέγερσις.

Τῆς θείας ταύτης βουλήσεως ὄργανα ἐκλεκτὰ ἀνεφάνησαν οἱ ἀληθῶς ἔκτακτοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, ἐν οἷς διέπρεψεν ἐπὶ ἀκραιφνεῖ φιλοπατρίᾳ καὶ ἡρωϊκῇ καρτερίᾳ ὁ Κανάρης. Εἰς μάτην ὁ τύραννος ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς ὀργῆς του συνέλαβε καὶ ἐξετέλεσε τὸ ἀποτρόπαιον σχέδιον νὰ καταπνίξῃ ἐν ποταμοῖς αἱμάτων τὸν ἀγῶνα ἅμα καθιστάμενον, νὰ κατασβέσῃ τὸ πῦρ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τῶν σφαγῶν, διὰ τῆς βεβηλώσεως τῶν θείων, καὶ διὰ τῆς ἀτιμώσεως· εἰς μάτην ἀπηγχονίσθη ὁ Πατριάρχης καὶ μετ' αὐτοῦ τοσοῦτοι ἄλλοι ἅγιοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπέστησαν τὸ μαρτύριον· ἡ θηριώδης ἐκδίκησις ἐπὶ ἀόπλων καὶ ἀθῴων πλασμάτων, ἀντὶ νὰ καταθλίψῃ, ἐξήγειρε ζωηροτέραν τὴν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους, ἐξῆψε ἔτι μᾶλλον τὸν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ἐνθουσιασμὸν καὶ κατέστησεν αὐτὸν παραγωγὸν ὑπερανθρώπων κατορθωμάτων. Εὐγενὴς ἅμιλλα τότε ἐγεννήθη μεταξὺ τῶν ἀνδρείων μαχητῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν ἐπίσης ἀτρομήτων τέκνων τῆς θαλάσσης, καὶ πρῶτος ὁ ξηρὸς σκόπελος τῶν Ψαρῶν, ἡ πατρὶς τοῦ Κανάρη, ἀνεδείχθη φοβερὸν προπύργιον τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος· πρῶτα τὰ ψαριανὰ πλοῖα, κατὰ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐβύθισαν πέντε ὀθωμανικά, καὶ ἐμβαλόντα τὸν τρόμον εἰς τὴν ἔνοχον τοῦ βαρβάρου συνείδησιν ἐματαίωσαν τὴν πρώτην ἐκστρατείαν, ἣν εἶχε παρασκευάσει ἐν σπουδῇ ὅπως πατάξῃ ἅμα ἐκραγεῖσαν τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασιν.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁλόκληρος σειρὰ μεγάλων συμβεβηκότων καὶ πράξεων ἐξαισίων, ἐξ ὧν συναποτελεῖται τὸ ὑψηλὸν δρᾶμα τοῦ ἐπὶ ἑπταετίαν ὅλην διαρκέσαντος ἐθνικοῦ ἀγῶνος· καὶ ἐὰν τῶν θαυμασίων ἐκείνων τολμημάτων ἠδυνάμην νὰ μνημονεύσω ἐν λεπτομερείᾳ, τότε μόνον ἤθελεν ἀναφανῇ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι καὶ ὁ βίος τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη· διότι ναὶ μὲν τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀγωνιστῶν, ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φρονήματος ὁρμώμενα, εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέποντα, συνετελέσθησαν ἐν τοιαύτῃ ἀλληλουχίᾳ, ὥστε ἑκάστου τῶν πρωταθλητῶν ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ ἐργασία συγκεφαλαιοῦσι τὴν ὅλην ἐθνικὴν ἐνέργειαν· ἀλλὰ ἑκάστου αὐτῶν ἡ ἀξία δὲν δύναται πρεπόντως νὰ ἐννοηθῇ καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ εἰ μὴ σχετιζομένη πρὸς τὸν ὅλον ἀγῶνα. Ἀλλὰ δὲν θέλει τις ἀδικήσει οὐδένα ἐκ τῶν ἡρώων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐὰν εἴπῃ περὶ τοῦ Κανάρη ἰδιαιτέρως, ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἐστέφθησαν ἑκάστοτε διὰ τῆς λαμπροτέρας ἐπιτυχίας, καὶ ὅτι, ἐὰν ἔν τινι ἡρωϊκῇ πράξει ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ, πάλιν ἐξέπληττε τὸν κόσμον διὰ τὸ ἔκτακτον τοῦ τολμηθέντος ἐπιχειρήματος.

Ἐπέπεσεν ὁ Κανάρης κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ στόλου ναυλοχοῦντος ἐν τῷ λιμένι τῆς πρὸ μικροῦ ἐρημωθείσης Χίου, καὶ αἱμοχαρῶς γαυριῶντος ἐπὶ τῇ προδοτικῶς διαπραχθείσῃ σφαγῇ τρισμυρίων Χριστιανῶν, ἐπέπεσεν ὡς ἀληθὴς τῆς Θείας Δίκης λειτουργὸς ὁ ἥρως τῶν Ψαρῶν, καὶ προσκολλήσας ἰδίαις χερσὶ τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν ναυαρχίδα ἔκαυσεν αὐτὴν αὔτανδρον μετὰ τοῦ ναυάρχου Καραλῆ, τοῦ αἱμοβόρου ἐκτελεστοῦ τῶν διαταγῶν τοῦ βαρβάρου κυρίου του. Ὀλίγοι μῆνες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ μεγάλου τούτου κατορθώματος, καὶ πάλιν ὁ Κανάρης κατεφλόγισε παρὰ τὴν Τένεδον τὴν Ὀθωμανικὴν ναυαρχίδα μετὰ δισχιλίων ἀνδρῶν, τοσοῦτον δὲ ἐνέβαλε τρόμον εἰς τοὺς ἄλλοτε φημιζομένους θαλασσοκράτορας τοῦ Αἰγαίου, ὥστε ὁ στόλος ἀνήχθη πάλιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἀλλὰ ἐπέπρωτο τῷ Κανάρῃ νὰ ἀποτίσῃ βαρεῖαν τὴν ποινὴν διὰ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τῆς γενετείρας αὐτοῦ γῆς· πολυάρμενος ὀθωμανικὸς στόλος ἀπέκλεισε τὰ Ψαρά· πολυάριθμα ἄγρια στίφη στρατιωτῶν εἰσβαλόντα εἰς τὴν ἡρωϊκὴν νῆσον κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς κατοίκους, ἐξαιρουμένων ἑξακοσίων Θεσσαλῶν, οἵτινες, θέσαντες πῦρ εἰς τὴν πυριδιταποθήκην τοῦ φρουρίου, ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα μετὰ δισχιλίων ἐκ τῶν ἐφορμησάντων ἐχθρῶν, ἑπόμενοι εἰς τὸ παράδειγμα τῶν ἡρώων τοῦ Σουλίου καὶ προεικονίζοντες τὰ ὁλοκαυτώματα τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Ἀρκαδίου. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Κανάρης δὲν ἠδυνήθη νὰ προφυλάξῃ τὴν γενέτειραν αὐτοῦ γῆν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ἀγρίων ἐχθρῶν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ηὐτύχησε μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ σώσῃ τὴν Σάμον ἀπὸ μελετωμένης ὁμοίας καταστροφῆς, ὅτε, ἀριστεύσας μετ' ἄλλων γενναίων πυρπολητῶν, ἀτρομήτως κατεδίωξε μέχρι τῶν παραλίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ κατέκαυσε μίαν μεγάλην φρεγάταν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Ἀλλ' ἤδη ὁ ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων εἶχε περιέλθει εἰς ἀκροσφαλῆ θέσιν· ὁ Μπότσαρης εἶχε πέσει μαχόμενος· ὁ Ἰβραὴμ μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ εἶχεν ἤδη ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ δυστυχῶς παρέλυον τὸν ἀγῶνα· τότε οἱ γενναῖοι θαλασσομάχοι τῆς Ὕδρας καὶ τῶν Ψαρῶν, κατανοήσαντες ὅτι μέγα τι κτύπημα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἠδύνατο μόνον νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν χείμαρρον ἑτέρας εἰσβολῆς, δι' ἧς ἀφεύκτως ἤθελε συντελεσθῆ ὁ ἀφανισμὸς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, συνέλαβον τὸ τεράστιον σχέδιον νὰ κατακαύσωσι ἐν αὐτῷ τῷ λιμένι τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν στόλον τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Πρῶτος ὁ Κανάρης εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα· ἀλλά, κατὰ τὴν φορὰν ταύτην, ἡ ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥοπὴ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων δὲν ἐφείσθη οὐδὲ τοῦ μέχρι τοῦδε τροπαιούχου ἥρωος τῶν Ψαρῶν· μὴ δυνηθείς, ἕνεκα τοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐγερθέντος ἐναντίου ἀνέμου, νὰ πλησιάσῃ ἐπικαίρως τὴν ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σατράπου ναυλοχοῦσαν ναυαρχίδα, ἐβιάσθη νὰ στρέψῃ τὸ πυρπολικόν του πρὸς ἄλλα ἐχθρικὰ πλοῖα, ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ ματαίῳ· καὶ οὕτως ἀπέτυχε τὸ μέγα τοῦτο ἐπιχείρημα, ὅπερ κατορθούμενον ἤθελε πιθανῶς ματαιώσει τὴν δευτέραν ἐξ Αἰγύπτου ἐκστρατείαν τῶν Ἀράβων, καὶ δὲν ἤθελε πέσει τὸ Μεσολόγγι.

Ἀληθῶς ὁ μέγας οὗτος ἐθνικὸς ἀγὼν παριστάνει ἐκπληκτικὸν θέαμα ἐκτυλίσσον ἀλληλοδιαδόχως εἰκόνας ἐφαμίλλους τῶν ὡραιοτέρων καὶ τολμηροτέρων πλασμάτων τῆς φαντασίας· ἀληθῶς ἡ καρδία θαυμάζει καὶ λατρεύει τοὺς πρωταγωνιστὰς τοιούτου δράματος οὐχ ἧττον ἢ τὸν ἀνώνυμον λαόν, ὅστις ἐν ὑπακοῇ καὶ αὐταπαρνήσει τοὺς ἠκολούθει· ἀλλ' ἐὰν ἡ φαντασία ἐξίσταται, ἐὰν ἡ καρδία συγκινεῖται βαθύτατα, ὅμως ὁ νοῦς ἀπορεῖ καὶ ἐρωτᾷ· πῶς Ἔθνος τεταπεινωμένον ἐκ πολυχρονίου δουλείας, ἀριθμοῦν μόλις τὸ εἰκοστημόριον τῶν δυνάμεων τοῦ κατακτητοῦ, ἄνευ ἰδίων ὑλικῶν πόρων, ἠδυνήθη νὰ ἐξεγερθῇ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας του; πῶς ἐνέμεινεν ἐν τῇ ἀρξαμένῃ πάλῃ, οὐχὶ μόνον ἔρημον συμμάχων, ἀλλὰ ὑποβλεπόμενον καὶ παρεξηγούμενον παρὰ τῶν Κυβερνήσεων τῆς Εὐρώπης ὡς φιλοτάραχον καὶ ἐπαναστατικόν; πῶς ἐνεκαρτέρησεν ἐν αὐτῇ καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἄβυσσος ἔχαινε ἐνώπιόν του; πόθεν ἠρύοντο τοιοῦτον ἀνατανόητον θάρρος οἱ τοῦ ἀγῶνος προϊστάμενοι; πῶς ἡ καρδία αὐτῶν δὲν ἐδίστασε, δὲν ἔτρεμεν, ὁπότε ἐξέθετον εἰς βεβαίαν καταστροφὴν τὰ φίλτατα, ἄνευ οὐδεμιᾶς εὐλόγου ἐλπίδος ἐπιτυχίας τοῦ μεγάλου τέλους ὅπερ ἐπεδίωκον;

Οὔτε ἡ καρδία τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης γενεᾶς ἦτο ἀνάλγητος καὶ ἀναίσθητος, οὔτε ὁ νοῦς ἐτύφλωττεν ἀπέναντι τῶν μεγάλων κινδύνων καὶ τῶν δυσκαταμαχήτων προσκομμάτων τῆς ἐπιχειρήσεως· ἀλλὰ ἡ καρδία καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐξαισίων ἐκείνων ἀνδρῶν ἀνυψώθησαν ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, διότι εἶχον ἀδιάσειστον πεποίθησιν εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Ἀκούσατε τὸν ὅρκον ὃν ὤμνυον τότε οἱ θεῖοι ἐκεῖνοι ἀπόστολοι τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας· ἀκούσατε αὐτὸν ἀντηχοῦντα ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου περιβόλου· «ὁρκίζομαι εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν ὑπερασπιζό»μενον τὸ δίκαιον, τὸν ἐκδικούμενον τὸν κακὸν καὶ παραβάτην »τῶν ἠθικῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρετῶν· ὁρκίζομαι εἰς τὴν ἐλευ»θερίαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν τοῦ Ἔθνους ἀνέγερσιν.» Ναί, ἐπίστευον οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ὡς ἐπίστευον εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος· καὶ ὁπότε οὐδεμία οὐδαμόθεν ἀνέτελλεν ἐλπὶς σωτηρίας, ἀλλὰ σκότος καὶ σκιὰ θανάτου ἐπεχύνετο ἐφ' ἅπασαν τὴν αἱματόβρεκτον καὶ μαρτυροστόλιστον ἑλληνικὴν γῆν. Τὸ Μεσολόγγι εἶχε πέσει, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι παρέδιδον εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν μάχαιραν τὴν Πελοπόννησον· καὶ τότε εἰσέτι ὁ Καραϊσκάκης ἀποθνήσκων ἐνεθάρρυνε τοὺς περὶ ἑαυτὸν, λέγων αὐτοῖς «νὰ ὦσι βέβαιοι ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὅσα καὶ ἂν »πάθῃ θέλει ἀποτινάξῃ ἐπὶ τέλους τὸν ζυγόν.» Καὶ ἰδού, μετὰ ὀλίγους μῆνας ἡ προφητεία τοῦ ψυχορραγοῦντος ἥρωος ἐξεπληροῦτο· οἱ τρεῖς γενναῖοι ναύαρχοι τῶν τριῶν μεγάλων χριστιανικῶν Δυνάμεων, ἐνεργοῦντες μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τῆς συνειδήσεως τῆς Εὐρώπης ἢ κατὰ τὰς ὁδηγίας τῶν κυβερνήσεών των, κατέκαιον ἐν Νεοκάστρῳ τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον, φανερώσαντες ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἦτο ἀγὼν τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, ἀγὼν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν λαῶν κατὰ τῆς ἀγρίας κατακτήσεως.

Οὕτω τὰ πράγματα, παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσδοκίαν, ἀπέδειξαν ἀλάνθαστον τὴν γενναίαν ἔντεκτον ὁρμὴν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἡγοῦντο τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος, καὶ παρὰ πολλῶν ἐκρίνοντο παράτολμοι ὡς διακινδυνεύοντες καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος· ἀλλ' οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι πλήρεις τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων, πιστοὶ φύλακες τῆς προγονικῆς δόξης, ζηλότυποι φρουροὶ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων, οὐ μόνον ἐπίστευσαν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν μέγαν προορισμὸν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀλλὰ ἐπίστευσαν καὶ εἰς τὴν εὐγενῆ συμπάθειαν, εἰς τὴν γενναίαν προαίρεσιν, καὶ εἰς τὴν δικαίαν κρίσιν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, οἵτινες τάχιον ἢ βράδιον δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ συνηγορήσωσι καὶ νὰ συναγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀποδειξάντων διὰ τεραστίων ἔργων ὅτι ἦσαν ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν πρώτων εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἐὰν ἡ ἐπιθυμία τῶν λαῶν ἐπραγματοποιεῖτο πλήρης, ἐὰν ἐν τῇ λύσει τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος εἶχον ἐκτιμηθῆ ἐπαξίως οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν εἶχε κατανοηθῆ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ σημασία τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἡ Ἑλλὰς ἀπολαμβάνουσα τότε ὁλόκληρον τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ἀποκατάστασιν, καὶ διοργανίζουσα εὐκοπώτερον ἐντὸς εὐρυτέρου

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

κύκλου τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ἑαυτῆς δυνάμεις, ἤθελεν ὑπάρχει τὴν σήμερον ἀρκούντως ἰσχυρά, ὥςτε νὰ καταστῇ ἀσφαλὴς προφυλακὴ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ δότειρα τῶν φώτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Οὕτω τὸ μέγα ἐθνικὸν ἔργον ἔμεινεν ἡμιτελές· οἱ δὲ τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον καρτερικῶς ἀγωνισάμενοι, καὶ εἰς τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἐπιζήσαντες, διῆλθον τὸν ἐπίλοιπον βίον ἐν προσδοκίᾳ καὶ ἐλπίδι· εἶς δὲ κατόπιν τοῦ ἄλλου κατέβησαν εἰς τὸν τάφον, ἀφοῦ παρέστησαν τεθλιμμένοι καὶ ἀπαραμύθητοι μάρτυρες τῆς ἀποτυχίας τῶν ἀγώνων, ὅσους ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς κατόπιν ἐπεχείρησε ὅπως ἐκπληρώσῃ ἱερὰν ὑποχρέωσιν πρὸς τοὺς δεδουλωμένους ἀδελφούς, οἵτινες σκληρῶς καὶ ἀστόργως ἀπεκλείσθησαν τῆς κοινῆς ἐθνικῆς κληρονομίας· εἷς τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ἑαυτοῦ συναθλητῶν ἐπιζήσας ὁ Κανάρης ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ τὴν ἐθνικὴν τῆς Ἑπτανήσου ἀποκατάστασιν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ἐθεώρησεν ὡς ἀφετηρίαν πρὸς γενικὴν τοῦ Ἔθνους ἀπελευθέρωσιν, πραγματοποιουμένην, εἴτε διὰ νέων αἱματηρῶν ἀγώνων, εἴτε διὰ φιλανθρώπου καὶ δικαίας πολιτικῆς τῶν διευθυνόντων τὰς τύχας τῆς Εὐρώπης· ἐπέζησεν ὁ Κανάρης καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὅλα τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν προαγγέλλουσιν ὁριστικὴν τὴν μεταβολὴν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ δεδουλωμένων χριστιανικῶν λαῶν, καὶ ἐπιτάσσουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας σύντονον καὶ ἀνδρικὴν ἐνέργειαν πρὸς περιφρούρησιν τῶν ὑψηλῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἱερῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ὁ γηραιὸς ἥρως τῶν Ψαρῶν νὰ προστῇ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, περιβεβλημένος ὅλην τὴν αἴγλην τῆς προγονικῆς δόξης καὶ ὅλον τὸ γόητρον τῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων· ὅθεν καὶ ἅπας ὁ Ἑλληνισμὸς φαιδρῶς ἐπανηγύρισε τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ μεγάλου ἀντιπροσώπου τῶν ἀκραιφνεστέρων ἐθνικῶν παραδόσεων, ἡ δὲ πεπολιτισμένη Εὐρώπη κατενόησε καὶ συμπαθῶς ἀπεδέξατο τὴν σημασίαν τῆς ὁμοθύμου ταύτης ἀποφάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀναστυλώσαντος ἤδη ἀμετακλήτως τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας τὴν σημαίαν, ἥτις ἔκειτο, ὡς μὴ ὤφειλε, χαμαί, ἕνεκα τῆς πονηρίας τῶν καιρῶν, καὶ ἕνεκα τῆς δυσμενείας τῶν κραταιῶν τῆς γῆς.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Κανάρης κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς νέας ταύτης ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ἀπέθανε φέρων καὶ ἐν τῷ τάφῳ, ἣν εἶχε ἀκμαίαν πεποίθησιν εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, πεποίθησιν, ἣν ἐν τῇ γενναίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ ἐνίσχυσεν ἡ ὁμόψυχος προθυμία, μεθ' ἧς σύμπαν τὸ Ἔθνος ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, ἕτοιμον ὂν νὰ προσφέρῃ ἀφειδῶς καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν ὑπὲρ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν πόθων. Κατενόει βεβαίως, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὁ Κανάρης, ὁ μέχρις ἐσχάτων διατηρήσας ἀκεραίαν τὴν ὀρθοφροσύνην οὐχ ἧττον ἢ ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς καρδίας, κατενόει τὸ δυσχερὲς τῶν περιστοιχούντων ἡμᾶς κινδύνων, συνῃσθάνετο τὸ μέγα βάρος τῆς εὐθύνης, εἰς ἣν ὑπεβλήθησαν οἱ διέποντες τὰ ἑλληνικὰ πράγματα· ἀλλ' ὑπεράνω τῶν σκέψεων τούτων, ὑπεράνω παντὸς φοβεροῦ προσκόμματος, ἔθετο ἡ μεγάλη ἐκείνη ψυχὴ τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀπεριόριστον εἰς τὰς ἐθνικὰς ὑποχρεώσεις ἀφοσίωσιν, τὸ ὑπέρτατον καθῆκον τοῦ νὰ ἐργασθῶμεν ἀποκλειστικῶς καὶ ἀνενδότως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποστολῆς.

Ὑπὸ τοιούτων ἱερῶν αἰσθημάτων ἐμπνεόμενοι καὶ ἡμεῖς συνήλθομεν ἐν τῇ πενθίμῳ ταύτῃ τελετῇ· δὲν ἤλθομεν ἐνταῦθα ὅπως δοξάσωμεν τὸν ἄνδρα, οὗτινος ἡ ἀκηλίδωτος δόξα διῆλθεν ἅπασαν τὴν ὑφήλιον, καὶ ἐκλέϊσε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα· δὲν ἤλθομεν νὰ ἀποδώσωμεν ἐπιδεικτικὰς τιμὰς εἰς τὸν πάσης τιμῆς ἀνώτερον· συνήλθομεν ἐνταῦθα ὅπως, συμπενθοῦντες ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μεγάλου ἀγωνιστοῦ, προσενέγκωμεν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν εἰλικρινῆ ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων, ὑφ' ὧν πᾶσα ἑλληνικὴ καρδία καταφλέγεται· συνήλθομεν ὅπως κηρύξωμεν πρὸς πάντας, φίλους τε καὶ ἐχθρούς, ὅτι βαθέως συναισθανόμεθα οἷα ἐπιβάλλει ἡμῖν καθήκοντα ἡ κρίσιμος τοῦ Ἑλληνισμοῦ θέσις, εἰς οἵας θυσίας ἐσμὲν πρόθυμοι νὰ ὑποβληθῶμεν, ὅπως μὴ φανῶμεν ἀνάξιοι κληρονόμοι ἐκείνων, οἵτινες ἀναστήσαντες ἐκ τοῦ τάφου τὴν Ἑλλάδα, ἐδώρησαν ἡμῖν ζωὴν ἐλευθέραν καὶ εὐηργέτησαν τὴν ἀνθρωπότητα.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
ΑΛ.55 ΦΛ.0064

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ